

Основи соціально-натуралістичної юриспруденції та кримінології

У світлі соціального натуралізму автором здійснюється пошук відповіді на «вічні» питання: що є право і що є правопорушення?

Ці питання актуалізуються в зв'язку з потребами протидії правовому свавіллю і правовим ілюзіям, а також різноманітним зловживанням правовими засобами, які руйнують правопорядок.

Розвиваючи світоглядні ідеї попередніх мислителів, зокрема Дж Локка і Е. Дюркгейма, автор обґрунтовує оригінальну соціально-натуралістичну концепцію права і правопорушення та розкриває потенціал цієї концепції для забезпечення справедливості і прогресивного правопорядку в сучасному світі.

Книга може стати у нагоді науковцям, викладачам, студентам юридичних вишів, а також філософам, соціологам і тим, хто цікавиться фундаментальними проблемами юриспруденції і кримінології та їх вирішенням в соціальній практиці.

ЗМІСТ

Вступ

«Сова Мінерви вилітає в сутінках»	5
---	---

Глава I

Світоглядні основи розвитку юриспруденції	7
---	---

Глава II

Соціально-натуралістична теорія праворозуміння	43
--	----

Глава III

Концепція законів природного права в соціально-натуралістичній юриспруденції. Принцип верховенства законів природного права	88
---	----

Глава IV

Соціально-натуралістична кримінологія (основні положення)	107
--	-----

Висновки

Ідеї для соціальної практики, що впливають з соціально-натуралістичного праворозуміння і соціально-натуралістичної кримінології	128
---	-----

Анотація	137
----------------	-----

«З ВИДИМОГО ПІЗНАВАЙ НЕВИДИМЕ!»

Григорій Сковорода

**«До тих пір, поки люди не будуть
прислухатися до здорового розуму природи,
вони змушені будуть підкорятися або свавіллю
диктаторів, або ілюзіям натовпу».**

Вільгельм Швобель

ВСТУП

«СОВА МІНЕРВИ ВИЛІТАЄ В СУТІНКАХ»

Масове ураження людей сваволею і ілюзіями, що сьогодні спостерігається у всьому світі і проявляється у вигляді різноманітних соціальних аномалій (соціальних конфліктів, політичного волюнтаризму і утопізму, тероризму, злочинності, беззаконня, зловживання владою, дисбалансу в інтерпретації прав і обов'язків, корупції, правового нігілізму, аморальності, містицизму, обскурантизму, втрати критеріїв для розмежування добра і зла, істини і неістини тощо), може привести до глобальної кризи, якщо людство не знайде спосіб протидії цьому ураженню.

В основі аномалій соціальної практики людства знаходяться аномалії світогляду, який спотворюються – за виразом Ф. Бекона – «ідолами-привидами», тобто злоякісними («токсичними») соціальними ілюзіями.

«Видимість замінює дійсність» – такий невтішний діагноз нашого часу.

В цьому контексті ознак загальної кризи суспільного життя людей слід також розглядати проблему забезпечення правопорядку як основи суспільного життя людей. І тут є достатньо підстав вважати, що сьогодні людство переживає стан, за якого настають, так би мовити «сутінки права». Це стан, коли те, що ми називаємо «правом» перетворюється на інструмент свавілля в руках людей.

Саме в цей час «сутінків права» виникає нагальна потреба пошуку нового праворозуміння у світлі відповідного світогляду. Так було завжди при настанні тих чи інших соціальних криз («сутінків»). Як образно кажуть, згадуючи вислів німецького філософа Г. Гегеля, «Сова Мінерви вилітає в сутінках», маючи на увазі, що потреба в світлі адекватного світогляду

(тобто, в баченні «сови Мінерви» – богині мудрості) актуалізується тоді, коли настають «сутінки» в суспільному житті людей.

Виходячи із зазначеної ситуації, автором з 1993 року здійснюється спроба відродження ідеї природного права у світлі соціального натуралізму¹.

¹ Костенко О.М. *Natura incognita*. Про соціальну природу та її закони. – Одеса : Фенікс, 2019. – 184 с.; Костенко О.М. У світлі соціального натуралізму (вибране). – Київ : Паливода А.В., 2020. – 812 с.

ГЛАВА I

СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Очевидно, будь-яка соціальна патологія, що проявляється в тих чи інших кризах, є відхиленням від певної соціальної норми. У чому ж полягає нормальність суспільного життя людей і чим вона визначається?

Ідея про те, що життя людей у суспільстві визначається законами, які не залежать від їхньої волі і свідомості, з'явилась вже на початку історії людства. Про це свідчать історичні артефакти (зокрема, манускрипти, вірування тощо), а також світоглядні уявлення відомих мислителів різних часів і народів, починаючи з досократиків, а потім Сократа, Платона, Аристотеля, стоїків, римських юристів, Фоми Аквінського, Гуго Гроція, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, В. Блекстона, Т. Джефферсона, Е. Дюркгейма та інших провідників ідеї про упорядкування життя людей законами, ЯКІ Є ЗАКОНАМИ ПРИРОДИ, тобто не є витворами волі і свідомості людей.

Що ж таке є ПРИРОДА, закони якої реально існують і діють у світі, зокрема в соціумі?

Філософія, як засіб пізнання цілого світу, який відкривався перед людиною, почалася з пошуку **першооснови** усього сущого. Цю першооснову було названо «**Природою**». Це ж не випадково саме Природі присвятили свої основні філософські твори, які були названі «Про природу», такі, зокрема, філософи: Анаксагор, Анаксимен, Геракліт, Горгій, Демокріт, Ксенофан, Мелліс, Парменід, Піфагор, Хріссіп, Емпедокл, Епікур. Поняття Природи як першооснови усього сущого залишається таким, що має світоглядне значення і сьогодні.

Влада Природи над усім сущим, зокрема над людьми, може здійснюватися не інакше, як через **Закони** цієї Природи.

Людям же, для того, щоб жити у злагоді із Законам Природи, потрібні **Воля і Свідомість**.

Якщо Природа є першоосновою усього сущого, то звідси можна вивести **ідею природної цілісності світу, згідно з якою усе суще є частинами одного цілого – Природи, і існує не інакше, як за її Законами**. Нічого не природного, тобто такого, що існувало б не за Законами Природи, на світі не існує. Це означає, що не лише фізичні і біологічні явища існують за Законами Природи, а й соціальні явища теж існують за Законами Природи.

Отже, **Природа – це сутність, що породжує усе суще і дає йому закони** для існування. За своєю етимологією «Природа» на латині *natura*, що означає «народження», походить від *nasci* «народжувати». Таким чином, Природа – це те, що *породжує* дещо, а якщо породжує, то при цьому дає і свої **закони** для існування цього дещо.

В ході історичного процесу поняття Природа зазнавало певних трансформацій. Так, всупереч ідеї природної цілісності світу, поняття «Природа» в пізнішому трактуванні вже не означало першооснову, яка охоплювала усе суще, а було обмежено лише фізичними і біологічними явищами, тобто з цього поняття виключалися соціальні явища, які були позбавлені ознаки природності. Наступив час, за якого поняття «природа» і «суспільство» протиставлялися як різні. Це привело до того, що в соціальних уявленнях людей суспільство було виведено із сфери дії законів Природи і стало вважатися витвором людської волі і свідомості, які наділялися незалежністю від законів Природи. А, будучи незалежними від законів Природи, воля людини перетворюється на сваволлю, а свідомість – на ілюзії. От тоді й відбувається ураження великих мас людей сваволею і ілюзіями, що породжує різноманітні соціальні патології.

У соціальній практиці таким чином через спотворення уявлення про Природу і її Закони відкривається шлях для соціального (зокрема: політичного, економічного, правового, морального) волюнтаризму і соціального утопізму. Наслідком цього є різноманітні прояви соціальної патології: зокрема, такі

як політичні, економічні, правові, моральні кризи у суспільстві, що викликаються неузгодженістю суспільного життя людей із законами соціальної природи.

З деформованого (спотвореного) поняття Природи впливало, що *природне* означає щось *несоціальне*, а *соціальне* – це щось *неприродне*. Запанувало хибне уявлення, що полягало у протиставленні категорій «природи» і «суспільства»: начебто «природа» і «суспільство» – це взаємовиключні категорії. Слово «**природне**» в обігу на певний час набуло значення чогось протилежного соціальному і належного лише до фізичної чи біологічної природи. Тому поняття «соціальної природи» не могло сприйматися як поняття, що відображає якусь реальність. Воно довгий час сприймалося як оксюморон, тобто як об'єднання несумісних начебто речей: соціального і природного.

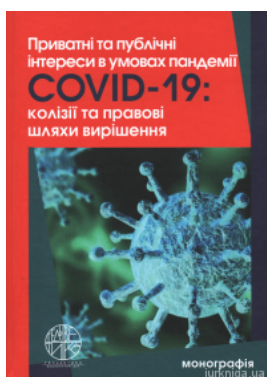
Тому така реальність як «соціальна природа» випадала з поля зору людей взагалі – вона стала, образно кажучи, «**natura incognita**». Існування «соціальної природи» не вкладалося в саме поняття «природи».

Внаслідок цієї деформації було модифіковане і поняття натураналізму, бо «природність» стала виключати атрибут «соціальності», а «соціальність» виключати атрибут «природності». Іншими словами, у світогляді людей кількох поколінь виник драматичний конфлікт: «**природне**» виключає «соціальне», а «соціальне» виключає «природне». Уражені ілюзією протиставлення «природного» і «соціального», люди не могли собі навіть уявити щось про реальність існування «соціальної природи», поряд з фізичною і біологічною формами природи.

Критикуючи Ж.-Ж. Руссо і Т. Гоббса за їхні так звані «волюнтаристські» (неприродні) концепції, відповідно до яких людські суспільства – це витвори волі і свідомості людей, французький вчений-засновник науки соціології Е. Дюркгейм протиставляє їм Аристотеля, який «першим побачив в суспільстві факт природи»². В XVIII столітті цю ідею відродив Ш.-Л. Монтеск'є, який «твердо заявив, що суспільство, як і решта світу, підлягає необхідним

² Дюркгейм Э. Социология. – Москва : Канон, 1995. – С. 169.

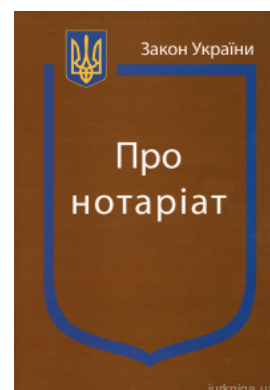
Книги, які можуть вас зацікавити

Приватні та публічні
інтереси в умовах
пандемії Covid-19:
колізії та правові шляхи
вирішення

Загальні питання
розуміння і
застосування практики
ЄСПЛ. Том 1

Закон України "Про
нотаріат"

Креативність
загальнотеоретичної
юриспруденції

Заповіти: зразки
нотаріальних
документів

Заяви: зразки
нотаріальних
документів

Перейти до галузі права
Філософія та психологія права

Перейти на сайт →